

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΕΥΝΗΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1935

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

φέρων γιὰ ἓνα ἴδρυμα, πού προσφέρει πολλές ὑπηρεσίες στὸν τόπο καὶ μπορεῖ νὰ προσφέρει ἀκόμα περισσότερες. Πολλοὶ φίλοι τῆς «Νέας Ἑστίας» ἔσπευσαν νὰ μοῦ γράψουν καὶ νὰ συμφωνήσουν ὅτι ὁ «πανικός» πού σχολιάσαμε εἶναι ἀδικαιολόγητος. Ἀλλὰ κ' οἱ συζητήσεις, πού προκάλεσε στὶς ἡμερίδες τὸ σημεῖωμά μου, δὲν κατέληξαν σὲ διαφορετικὸ συμπέρασμα. Ἡ ἔρευνα προπάντων, πού ἔκαμε ὁ «Ἡμερησίως Κήρυξ» (7, 8, 9, 11 καὶ 12 Φεβρ.), ἔδειξε ὅτι μόνο ἔχθροὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου δὲν ὑπάρχουν. Εἶπαν τὴ γνώμη τους πολλοὶ καὶ ἀρχετοὶ ἀπ' ὅσους εἶχαν ὑποχρέωση νὰ μιλῶσιν: ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Μακροπούλος, ὁ πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, ὁ διευθυντὴς τοῦ μέλη τῆς καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς, θεατρικοὶ συγγραφεῖς, κριτικοί. Καὶ κανεὶς, εὐτυχῶς, δὲ στάθηκε στὶς λεπτομέρειες ἢ στὰ προσωπικὰ ζητήματα. Ὅλοι προχώρησαν σὲ κατὰ γενικώτερο, στὸν ἐκπολιτιστικὸ ρόλο πού πρέπει νὰ παίξῃ ἓνα Ἐθνικὸ Θέατρο, καὶ οἱ περισσότεροι, μὲ ὅσα εἶπαν καὶ μὲ τὸν τρόπο πού τὰ εἶπαν, διεκήρυξαν ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ δώσουν τὶς καλύτερες δυνάμεις τους γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας σκηνή. Ἔχουμε δηλαδή τὶς πιὸ καθησυχαστικὰς διαβεβαιώσεις. Καὶ ὅταν οἱ διαβεβαιώσεις αὐτὲς προέρχονται ἀπὸ ἓναν κόσμον ὁλόκληρον, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ κίνδυνος πού φοβηθήκαμε πέρασε.

Ἄλλ' ἂν πέρασε ὁ κίνδυνος αὐτός, ἄρχισε νὰ παρουσιάζεται ἄλλος, μεγαλύτερος καὶ διαρκέστερος. Ἀπὸ καιρὸ διατυπώνεται ἓνα παράπονο: τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ θεατρικὴ μας παραγωγή, καὶ στὸ δραματολόγιό του εἶναι λίγα τὰ ἑλληνικὰ ἔργα. Τὸ διάβασα σ' ἡμερίδες καὶ σὲ περιοδικά, καὶ τὸ ἄκουσα στὶς συνελεύσεις τῶν θεατρικῶν συγγραφέων. Τώρα ὅμως τὸ παράπονο αὐτὸ ἐγινε πιὸ ἐπίμονο, κί' ἂν κρίνω ἀπὸ μερικὲς ἀπαντήσεις στὴν τελευταία ἔρευνα γιὰ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, δὲν ἀποκλείεται νὰ μεταβληθῇ σὲ ἐλιδρομὴ πού θὰ τὸ ἀπειλήσῃ περισσότερο ἀπὸ καθεὶ ἄλλο. Τὸ Ἐθνικὸ μας θέατρο ἔχει, βέβαια, τὴν ὑποχρέωση νὰ παίξῃ ἑλληνικὰ ἔργα. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρέπει νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἑλληνικὴ θεατρικὴ παραγωγή, ἀφοῦ μόνο μ' αὐτὴν μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ σιγά-σιγά ὁ πραγματικὸς θεατρόφιλος — αἰσιθάνεσαι ὅτι δένεσαι μὲ τὸ θέατρο περισσότερο, ὅταν δίνῃ τὴ γύρω σου πραγματικότητα, μὲ τὸ χρῶμα καὶ τὶς συνήθειες τῆς ζωῆς σου — καὶ νὰ σχηματισθῇ ἡ πλούσια θεατρικὴ παράδοση. Ἀλλ' ἄς μὴ γελιόμαστε. Τὰ ἑλληνικὰ θεατρικὰ ἔργα πού μπορούν νὰ παιχθοῦν ὄχι στὸ Ἐθνικὸ, ἀλλὰ καὶ σὲ ὁποιοδήποτε θέατρο, μετριοῦνται αὐτὴ τὴ στιγμή στὰ δάχτυλα. Κι' οὔτε στέκει πιά ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι περιμένουν ἔργα στὰ συρτάρια. Οἱ θύσσοι τῶν Νέων ἀλλὰ κ' ἔπειτ' ἀπ' αὐτοὺς τόσα ἄλλα θεατρικὰ συγκροτήματα ἀπέδειξαν ὅτι ὑπάρχουν δράματα καὶ κωμωδίες πού δὲν εἶναι παρὰ ἀπλές, συμπληρωτικὲς πρῶτες προσπάθειες καὶ δὲν ἀντέχουν οὔτε στὰ κριτήρια τῶν πιὸ ἀνεπτυκτικῶν θεατρῶν. Ἄς ζητήσουμε ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ

Θέατρο κάτι ἄλλο: νὰ παίξῃ τὰ καλύτερα ἀπὸ τὰ παλιὰ ἑλληνικὰ θεατρικὰ ἔργα. Κι' ἄς μὴν ἐπιμείνουμε νὰ παρουσιάσῃ πολλὰ νέα. Διαφορετικά, θὰ ἰκανοποιήσουμε τὶς φιλοδοξίες μας, ἀλλὰ θὰ τὸ κατεβάσουμε πολὺ χαμηλὰ καὶ θὰ ἐλαττώσουμε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου, δηλαδή θ' ἀδυνατίσουμε τὸ κυριώτερον στήριγμά του. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ποτὲ ὅτι ὁ ἀναγνώστης ἐνὸς βιβλίου κί' ὁ θεατὴς ἐνὸς θεατρικοῦ ἔργου δὲ βρίσκονται στὴν ἴδια θέση. Ὁ πρῶτος μπορεῖ νὰ πετάξῃ τὸ μυθιστόρημα πού δὲν τοῦ ἀρέσει καὶ νὰ διαθέσῃ ἄλλοῦς τὶς ὥρες τους ὁ δεύτερος ὅμως χάνει τὴ βραδυὰ του, ὅταν τύχῃ νὰ πάῃ σὲ θέατρο πού παίζει ἓνα ἀσήμαντο δράμα ἢ μιὰν ἀνόητη κωμωδία. Κ' ἐνῶ αὐτὸς χάνει μιὰ βραδυὰ, τὸ θέατρο, ἂν τὰ δράματα κί' οἱ κωμωδίες πού παίζει ἔχουν πολλές ἀνοησίες, χάνει ἓνα θεατὴ, πού δὲν εἶναι, βέβαια, τὸ ἴδιο πρῶγμα . . .

Ἄς περιφρουρήσουμε, λοιπόν, τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον καὶ πραγματικώτερον κίνδυνον πού τὸ ἀπειλεῖ. Κι' ἄς ἐγκαταστήσουμε στὸ ἀρμόδιο συμβούλιο ἓναν ἄλλο Φῶτον Πολίτη, ἰκανὸ ν' ἀναχαιτίξῃ τὶς ἐπιδρομὰς πού προετοιμάζουν οἱ πολλὲς καὶ ἀδάμαστες φιλοδοξίες μας.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Βιβλιογραφικὰ ἀμφισβητούμενα

Ὁ φίλος κ. Γ. Συκουτρῆς, πού μὲ τόση στοργὴ κοιτάζει καὶ τὴ νέα μας τὴ γραμματεία καὶ συμβάλλει σ' ἐκεῖνο προπαντὸς πού ζητοῦμε ὅσοι τόχομε ἔργο τὴ συγκρότησι ἐπιστημονικῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἀπ' τ' ἀντικείμενα τῆς ὁποίας νὰ μὴ ἀποκλείωνται ὁ 19ος καὶ ὁ δικός μας αἰῶνας, μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ βιβλιοκρίνει τὴ «Σολωμικὴ Βιβλιογραφία» («Νέα Ἑστία» ΙΖ' σ. 102 — 6), πού ὁ συνεργάτης μου κ. Σ. Π. Βογιατζάκης κί' ὁ ὑποφαινόμενος ἐκδώσαμε τὸ περασμένο καλοκαίρι («Νεοελληνικὸν Ἀρχεῖον» Α' σ. 5 — 63).

Δὲ μ' ἀρέσουν οἱ ἀπαντήσεις στοὺς κριτικούς, οὔτε ἡ πολυπραγμοσύνη τῶν συγγραφέων ἀναγκάζομαι νὰ παραβῶ αὐτὴ μου τὴν ἀρχὴ (σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν πολλὰ ἄκουσα χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῶ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ συμφωνῶ), ἀφοῦ ὅσα γράφτηκαν δὲν ἐγράφηκαν μόνο γιὰ νὰ δικαιολογήσουν ἐνθουσιασμένους ἐπαίνοους τοῦ κ. Συκουτρῆ — πού φαίνεται πρὸς τὴν ἐργασία μας ἐπιεικῆς, ὅσο ποτὲ δὲν ἐστάθηκα, ἐγὼ τοῦλάχιστον, γιὰ ἐπιστημονικὲς ἐργασίες τῶν ἄλλων — ὅσο γιατί ἦταν γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος. Κι' ἐπειδὴ ὅσα θὰ πῶ παρακάτω δὲν εἶναι δίχως ἐνδιαφέρον, παρακαλῶ τὴ «Νέα Ἑστία» νὰ μὲ φιλοξενήσῃ.

Καὶ πρῶτα πρῶτα, μιὰ τόσο χρονικὰ ἐκτεταμένη βιβλιογραφία δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχῃ παραλείψεις καὶ λάθη. Παρατηρῶ μάλιστα, πὼς κανεὶς ὡς τώρα δὲν ἐπρόσεξε, πὼς ἐνῶ στὸν τίτλον σημειώνονται τὰ ἔτη 1825 (τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου ἢ χρονολογία) μέχρι 1933

ὡς τὰ χρονικά της ὄρια, πραγματικὰ καταγράφονται ἄρθρα ἀπ' τὰ 1822 ὡς τὰ 1934. Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ θάπρεπε νὰ προσεχτῆ εἶναι, πῶς ἡ Βιβλιογραφία αὐτὴ ἦταν σχηματισμένη ἀπὸ χρόνια, ταξινομημένη καὶ ἑτοιμὴ γιὰ ἐκδοσί· παρά λίγο νὰ τὴν τυπώσω στὰ 1930¹ εἶχαμε ὅμως ἐπίγνωσι τῶν ἀτελειῶν της καὶ προσπαθίσαμε νὰ τὴν συμπληρώσωμε. Ἔτσι εἶδε τὸ φῶς πέρασ μόνάχα.

Αὐτὸ δικαιολογεῖ δυὸ πράγματα· α') ὅτι στὴν κατάταξι δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ἄφει ὅσα κατὰ καιροῦς ἐπρότεινε ὁ κ. Σ. γιὰ τὴ Βιβλιογραφία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας («Ἰόνιος Ἀνθολογία» Ζ' (1933) σ. 84—7, 133—6 καὶ Η' (1934) σ. 57—8, καὶ μετὰ τὴν ἐκδοσί τῆς βιβλιογραφίας μας ἐξ ἀφορμῆς τῆς βιβλ. Παπαδιαμάντη τοῦ Κασιμάλη («Νεὴ Ἐστία» ΙΓ' (1934) σ. 954—5). β') τὸ ὅτι ἐγίναν παρεμβολές ἄρθρων ποῦ θάχαν κάπου ἄλλοῦ τῆ θέσι τους⁽¹⁾. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἐκαινοτομήσαμε σὲ κάμποσα πράγματα (ἄφθογη καὶ σχολαστικὴ συσχέτισι τῶν ἄρθρων), καὶ ἐπεριλάβαμε τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερ' ἄρθρα περὶ Σολωμοῦ ἄρκετὰ ἀπ' αὐτὰ ἦταν ὅλως διόλου ἀγνωστα καὶ ποτὲ δὲν εἶχαν παραπέμψει σ' αὐτὰ οἱ μελετητές.

Εὐθύς μετὰ τὴν ἐκδοσί, ὑποχρεωτικοὶ φίλοι (γιατὶ τάχα νὰ μὴ φανοῦν ὑποχρεωτικοὶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδοσί;) μᾶς ὑπέδειξαν πολλὰ ἄρθρα, ὥστε νὰ ὑπολογίζωμε τώρα, πῶς αὐτὰ ποῦ δὲν ἔχουν περιληφθῆ μαζῇ μὲ ὅσα ἔχουν γραφτῆ ἀπ' τὸν Αὐγούστο 1934 καὶ ὕστερα, θάνέρχονται σ' ἑκατό, ἀπέναντι τῶν 500 (450 εἶναι ἀριθμημένα μόνο, γιατί δὲν ἐδώσαμε ἰδιαίτερον ἀριθμὸ στίς βιβλιοκρισίεις) δημοσιευμένων⁽²⁾. Αὐτὸ θὰ γεννοῦσε ἄμεση ἀνάγκη ἐπανεκδόσεως τῆς Βιβλιογραφίας συμπληρωμένης, ἂν ἡ συμπλήρωσι δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνῃ καὶ σὲ ἰδιαίτερες δημοσιεύσεις. Ἀργότερα, ἂν μάλιστα ἔχω τὸν ἀπαιτούμενο χρόνον νὰ τελειώσω τὴν κριτικὴν ἐκδοσί τοῦ σολωμικοῦ ἔργου, θὰ χρειαστῆ μιὰ πλήρης βιβλιογραφία μὲ περίληψι συντομώτερη ἢ μὴ—ἀναλόγως τοῦ ἐνδιαφέροντος ποῦ θὰ παρουσιάξῃ—κάθε ἄρθρου. Τότε θάπρεπε νὰ προσεχτῆ καὶ τὸ σύστημα τῆς κατατάξεως γιὰ νὰποφεύγωνται συγχίσεις καὶ παρεξηγήσεις. Ἐν τῷ μεταξύ, μπορεῖ ὁ μελετητής νὰ πληροφορηθῆ γιὰ τὶς ἐλλείψεις τῆς Σολωμικῆς Βιβλιογραφίας ἀπ' τὸ περιοδικὸ ὅπου τὴν τυπώσαμε (τὸ «Νεοελληνικὸν Ἀρχεῖον» μου) καὶ μάλιστα ἀπ' τὸ Παράρτημα τοῦ Α' τόμου ποῦ κυκλοφο-

ρεῖ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου, στὸ ὁποῖο θὰ βρῆ πολλὰ καινούργια ἄρθρα κοντὰ στίς ἀφθονες καὶ ἀθηνεϊκῆς πληροφορίεις γιὰ τὶς ἐκδόσεις καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ Σολωμοῦ. Στὴ διατριβή μου αὐτὴ ξεκαθαρίζονται οἱ editiones principes ὅλων τῶν σολωμικῶν κομματιῶν, ὑπάρχει δὲ καὶ λεπτομερὴς ἐλεγχος τῶν ἰταλικῶν τραγουδιῶν τοῦ Σολωμοῦ καὶ ἄλλος τῶν ἐπιστολῶν του.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὁ κ. Σ. μᾶς παρατηρεῖ γιὰ τὴν ἀπαρίθμησι τῶν *ἀνθολογιῶν* ποῦ δημοσίευσαν σολωμικὰ ἔργα. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ διαφωνήσω μὲ τὴ γνώμη του, πῶς «μόνο ἀνθολογίαι ποῦ ἐξεδόθησαν πρὸ τῆς ἐκδόσεως Πολυλά, ἢ παρουσιάξουν κάτι τὸ ἰδιάζον, ἔχουν τὴν θέσιν των εἰς μίαν ἐπιστημονικὴν βιβλιογραφίαν καὶ ὄχι αἱ πρόχειροι ἀνθολογίαι καὶ αἱ χρηστομάθειαι εἰς τὰς ὁποίας ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ πασίγνωστοι πλέον ἐκδόσεις τοῦ ποιητοῦ. Διατὶ νὰ μὴ περιληφθοῦν καὶ τὰ Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα;» (σ. 106).

Ἀπ' τὴν καταγραφή τῶν ἀνθολογιῶν⁽³⁾ ἔχομε νὰ ὠφεληθοῦμε δυὸ σπουδαῖα, κατὰ τὴ γνώμη μου, πράγματα: α') μαθαίνομε ποῖα ἦταν ἡ προτίμησι τοῦ κοινοῦ κάθε ἐποχῆς πρὸς τὸ σολωμικὸ ἔργο. Ὡς ἓνα ὠρισμένον χρονικὸ διάστημα ἦταν τὰ εἰδυλλιακὰ δημοτικοφανῆ ἔργα τοῦ Σολωμοῦ. Μόλις π. χ. μὲ τὴν Ἀνθολογία τοῦ Ταγκόπουλον ποῦ τὴ συνέτασσε—μαθαίνω—ὁ Παλαμᾶς, τὸ κοινὸ ἤρθε σὲ συνάφειμ μὲ τοὺς «Ἐλεύθερους πολιορκημένους». Αὐτὸ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ μάθη κανεὶς ἄλλιως, καὶ ὑποθέτω πῶς ἀξίζει γι' αὐτὸν τὸ λόγο σημειώθηκαν πολλὲς ἀνθολογίεις. β') μαθαίνομε τὴν παλαιότητα τῶν νοθεύσεων τῶν σολωμικῶν κειμένων. Ὅπως δείχνω στὴ διατριβή μου (σ. ΧΧΙΙΙ σημ. 26 καὶ 2, στὴ σημ. 196), ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἀπεδόθησαν στὸ Σολωμὸ στίχοι τοῦ Λαγουϊδάρα καὶ ἄλλων scriptorum minorum, καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ περνοῦσαν γιὰ σολωμικοὶ σ' αὐτὸ συντελοῦσαν οἱ ἀνθολογίεις· δὲν ἀξίζει νὰ σημειώνωνται λοιπόν, ἀφοῦ μᾶς καθορίζουν τὴν πηγὴ τοῦ κακοῦ; Τὸν φιλόλογον ἀκόμα ἐνδιαφέρει νὰ γνωρίζῃ καὶ τοὺς τίτλους μὲ τοὺς ὁποίους παρουσιάστηκαν τὰ διάφορ' ἀποσπάσματα στίς ἀνθολογίεις τοῦ περιουμένου αἰῶνα. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Πρ. Ἀποστολίδης στὴν Ἀνθολογία του (ἄρθρο 113) παρουσίασε τὸ Σολωμικὸ (καὶ ἀνάλογα τὸ

(1) Τέτοιο θεωρεῖ ὁ κ. Σ. τὰ Προλεγόμενα τοῦ Πολυλά, ποῦ τοποθετήσαμε στὰ Βιογραφικά. Καὶ ὅμως τὰ σημειώσαμε πρῶτα στὸ ἄρθρο 31 (Ἐκδόσεις τῶν ἔργων), σημειώνοντας καὶ ποῦ ἀνατυπώθηκαν. Ἐν τούτοις τὰ Προλεγόμενα, παρ' ὅλα τὰ σφάλματα, εἶναι βασικὴ πηγὴ γιὰ τὴν παράλληλη πρὸς τὸ ἔργο του μελέτη τοῦ βίου τοῦ Σολωμοῦ, καὶ αὐτὰ ἔδωκαν τὸ νῆμα γιὰ τὶς περαιτέρω ἐρευνες τοῦ Λ. Ζῶη καὶ τοῦ Δεβιάζη. Κατὰ δευτέρον λόγον εἶναι σημαντικὰ γιὰ τὴν ἐρμηνεία ποῦ δίδουν στὸ ἐκδιδόμενον ἔργο, τὸν τρόπο τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὁποίου διασαφηνίζουν, μέχρι τινός.

(2) Ἄς σημειώθῃ πῶς ἐξὸν ἀπ' τὶς παραλείψεις, μερικὰ—ἐλάχιστα—δελτία τοῦ ἐρευνημένου ὕλικου παράπεσαν καὶ δὲν ἐτυπώθηκαν στὸ κύριον σῶμα τῆς Βιβλιογραφίας.

(3) Ὁ κ. Σ. ὑπολαμβάνει γι' ἀνθολογίεις τὰ ἄρθρα 345, 347, 402 (σ. 106). Πρέπει νὰ σημειώθῃ πῶς πραγματικὰ τὸ ἄρθρο 345 (σωστότερα: A d o l f o G e i m m a, Traduzione di canti neoellenici, con prefazione sulla letteratura greca moderna, Verona, Kayser succ. H. F. Munster σ. 127-8 κ. ἀ.) θάπρεπε νὰ εἶχε καταταχθῆ στίς ἐκδόσεις· μῆκε στὰ σχετικά, ὄχι γιὰ τὶς μεταφράσεις τῶν τραγουδιῶν τοῦ Σολωμοῦ στὰ ἰταλικά, ἀλλὰ γιὰ τὴν εἰσαγωγή στὴ νεοελλην. λογοτεχνία, ὅπου—φυσικὰ—γίνεται λόγος γιὰ τὸ Σολωμὸ.

Στὸ ἄρθρο 347, ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει δὲν εἶναι οἱ μεταφράσεις, ἀλλὰ ἡ κριτικὴ τῆς Lambert γιὰ τὸ Σολωμὸ, τὸ ἴδιο δὲ καὶ στὸ 402 σημειώσαμε ὄχι τὴν ἀνθολογίαι τῆς κ. Τερένσιο, μὰ τὴν εἰσήγησι τοῦ Ξενοπούλου γιὰ τὸ Σολωμικὸ ἔργο. Ὅστε πολὺ καλά εἶναι καταταγμένα καὶ τὰ δύο.

Παλαμικὸ κι' ἄ.) ἔργο, μου ἐπέβαλε νὰ τὴ σημειώσω : ἡ ἐνορχήστρωση εἶναι κι' αὐτὴ μιὰ ἐργασία παράπλευρα στὴ δουλειὰ τοῦ συνθέτη καὶ τοῦ μελετητῆ.

Οἱ *διαλέξεις* δὲν ἐτέθησαν μὲ τοὺς λόγους μαζί ἐπειδὴ διακρίναμε τὰ δημοσιεύματα «κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν των μορφήν», ὅπως λέει ὁ κ. Σ. (σ. 104). Ἔχει καὶ παραέχει σημασίαν τὸ ὅτι ἡ μελέτη τοῦ Λάμπρου ἔχει μορφή διαλέξεως : Ἐγὼ ὁ ἴδιος παρατηρῶ πὺς ἄλλιῶς χειρίζομαι ἓνα θέμα ὅταν γράφω μελέτη κι' ἄλλιῶς ὅταν κάνω διάλεξι. Ἡ μελέτη εἶναι γιὰ τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμον, μ' ἄλλη ὀργανικὴ σύνθεσι καμωμένη. Ἡ διάλεξι εἶναι γιὰ τὸν πᾶν κόσμον ἐπαγωγικὰ εἰπωμένη, ὥστε ν' ἀνταποκρίνεται μᾶλλον πρὸς τοῦ κοινοῦ τὰ αἰσθήματα παρά πρὸς τοῦ διαλέκτορος τὴς πεποιθήσεις. Γι' αὐτὸ οἱ διαλέξεις δὲ μπορεῖ νὰ νῆναι «κριτικὴ καὶ μελέτη», ὅπως θέλει ὁ κ. Σ. Καὶ μάλιστα ὅταν εἶναι πανηγυρικὴς, ὅταν ἔχουν γίνει ἐξ ἀφορμῆς ἐπετείου, ἀνακομιδῆς λειψάνων, μνημοσύνων, εἶναι ἀπλοὶ λόγοι. Ὁ κ. Μπαλάνος π. χ. στὴ διάλεξι του (ἄρθρ. 324) δὲν ἀπέβλεπε μονάχα στὴν ὑπογράμμισι τῆς θρησκευτικότητος τοῦ Σολωμοῦ ἀπέδιδε φόρον τιμῆς στὴ Ζάκυνθο, ὅπου μιλοῦσε, κι' ἐφρονημάτιζε τοὺς θεολόγους φοιτητάς' ἄλλιῶς θὰ χειρίζοταν — εἶμαι βέβαιος — τὸ θέμα, ἂν ἔκανε ἀνακοίνωσι στὴν Ἀκαδημία, ἢ ἂν ἔγραφε στὴν Ἐπετηρίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Δύο μου ἄρθρα (290, 293), περιλήψεις διαλέξεων πού ἔκανα στὸν Κρητικὸ Φιλολ. Σύλλογον τῶν Χανιῶν μπρὸς σὲ πολὺ περιορισμένον κοινόν, καθὼς καὶ μιάν ἀνακοίνωσι-διάλεξι τῆς κ. Δενδρινοῦ (ἄρθρ. 227) κατατάξαμε στὴν *Κριτικὴ — Μελέτη*. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ εἶναι περισσότερο κριτικὴς παρά διαλέξεις. Ἐλπίζω νὰ μᾶς συχωρέση αὐτὴ τὴ λεπτόλογη διαστολὴν ὁ κ. Συκουτρῆς.

Ἄλλὰ ἐκεῖ πού παρουσιάζεται ἡ σοβαρότερη διαφωνία μὲ τὸν κ. Σ. εἶναι τὸ ζήτημα τῆς κατατάξεως. Κι' οἱ δύο εἶμαστε σύμφωνοι στὸν εἰδολογικὸν μερισμὸν τῆς βιβλιογραφικῆς ὕλης, ἔμεῖς, γενικώτερον, ἐκεῖνος μερικώτερον. Ἐκεῖνος ὅμως ὑποστηρίζει πὺς καὶ ἡ κατάταξι πρέπει νὰ γίνεται ἀλφαβητικὰ, ἔμεῖς ἐμμένομε στὴ χρονολογικὴν κατάταξι, γιὰ νὰ φαίνεται χρονικὰ ἡ πορεία τῶν σολωμικῶν μελετῶν.

Καὶ μ' ὅσα ἔγραφε κατὰ καιροὺς ὁ κ. Σ. δὲ μ' ἔπεισε πὺς ἡ κατάταξι θάπρεπε νὰ νῆναι ἀλφαβητικὴ. Οὔτε μὲ ἱκανοποιεῖ ἡ κατάταξι τοῦ εἰδους αὐτοῦ στὴ μικρὴ σολωμικὴ βιβλιογραφία πού ἐπεχειρήσεν ὁ φίλος Φωτιάδης στὴ «Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» (στὸ ἄρθρον Σολωμός). Γιὰτὶ ;

Ὁ κ. Σ. ὑποστηρίζει πὺς ἡ χρονολογικὴν κατάταξις εἶναι σύστημα περισσότερον *ἀπλοϊκόν* καὶ μηχανικόν καὶ δημιουργεῖ ὀλιγωτέρας μερίμνας κι' ἐρωτᾷ : 1) Εἶναι τόσον πολλὰ ὅσα ἐγράφησαν περὶ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ὥστε νὰ χρειάζομεθα πλέον καὶ τὴν ἱστορικὴν ἐποπτεῖαν τῶν σταδίων πού ἐπέρασεν ὡς τὴν σημερινὴν τῆς ἀνάπτυξιν ἢ ἐρευνά τῆς ; Ἐπειτα ἀπὸ 100 ἀνα-

γνώστας μιᾶς βιβλιογραφίας, μόλις ὁ ἓνας θὰ ἔχη παρόμοια ἱστορικὰ ἐνδιαφέροντα. . . 2) Εἶναι δυνατόν πράγματι νὰ φωνῆ ἡ ἱστορία τῶν μελετῶν περὶ Σολωμοῦ ἀπὸ μιάν πλήρη βιβλιογραφίαν ;

Ἄφοῦ παρατηρήσω, πὺς ἀπλοϊκὸν σύστημα δὲν μπορεῖ νὰ νῆναι περισσότερον τὸ χρονολογικόν, ὅταν εἶναι συγχρόνως ὡς *εἰδολογικόν*, ἀπ' τὸ ἀλφαβητικόν (τί παραπάνω δυσκολία ἔχει λοιπὸν ἡ ταξινόμησις 500 δελτίων ἀλφαβητικῶς ἀπ' τὴν ταξινόμησιν των χρονολογικῶς ;), ἀπαντῶ, πὺς καὶ γιὰ τὸν ἓνα ἀνάμεσα στοὺς ἑκατὸ μελετητῆς θάπρεπε νὰ νῆναι ἡ βιβλιογραφία χρονολογικὰ καταταγμένη, ἂν ἦταν ἔτσι τὸ ἐπιτυχέστερον. Γιὰτὶ ὁ μὲν δικός μας *πίνακας ὕλης* ἀντικαθιστᾷ ὀποιαδήποτε ἄλλη πῶς μερικὴ καὶ ἐπιτυχεῖ διαίρεσι τοῦ κ. Σ., ὁ δὲ ἀλφαβητικὸς μᾶς δίνει ἀμέσως καὶ μὲ τὴ σειρά τὰ ἄρθρα πού κάθε συγγραφέας ἔγραψε γιὰ τὸν ποιητὴ πού βιβλιογραφοῦμε. Ἀπεναντίας, τώρα, ὅταν ἡ κατάταξι εἶναι ἀλφαβητικὴ, εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ μάθῃ ἓνας μελετητῆς σύντομα κι' ἀσφαλῶς πόσα ἔργα τοῦ Σολωμοῦ ἦσαν π. χ. γνωστὰ ὡς τὰ 1834, ἢ πόσες μελέτες καὶ ποιεῖς εἶχαν γραφτῆ ὡς τὴ μέρα πού ἐκδόθηκε ὁ ποιητῆς στὴ Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ. Ἐδῶ λοιπὸν ὑπερέχει τὸ χρονολογικὸν σύστημα.

Κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν μου ἄλλωστε γνώμη, ἡ ἐποπτεῖα τῶν σταδίων τῆς μελέτης καὶ ὅλης τῆς λογοτεχνίας καὶ καθενὸς λογοτέχνη εἶναι ἀναγκαῖα : θὰ μοῦ χρησίμευε πολὺ νὰ ξέρω π. χ. ὅχι μόνο πόσες ἐπιφυλλίδες ἔγραψε ὁ κ. Καμπάνης γιὰ τὸν Παλαμᾶ, ἀλλὰ καὶ πόσα ἄρθρα ἦταν γραμμένα περὶ Παλαμᾶ ὡς τὴν ἡμέρα πού ἐτύπωσε τὸ «Δωδεκάλογο». Ἡ μήπως θὰ μοῦ ἦταν ἄχρηστο νὰ μάθω πότε γράφτηκε ἡ πρώτη μελέτη γιὰ τὴ στιχουργία τοῦ Σολωμοῦ, καὶ ποιοὶ κατὰ σειράν ἀκλουθήσαν ἢ ἀπάντησαν ; Πὺς θὰ βρεθοῦν ὅλ' αὐτὰ ἂν ἡ κατάταξι εἶναι ἀλφαβητικὴ, χαμένα ὡς θάνατι κάτω ἀπ' τὸν τίτλον «Μελέτη — Κριτικὴ» ;

Ἐπειτα πάλι, ὅσοδήποτε καὶ νὰ μὴν εἶναι ἡ ἱστορία στατιστικὴ, ἀλλ' ἐξέλιξις ὀργανικὴ — ὅπως τὴν ἐννοεῖ ὁ κ. Σ. (σ. 105) — θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ φρονῶ πὺς ἡ χρονολογικὴν κατάταξι θὰ τοῦ δώσῃ τὸ νῆμα τῆς διακρίσεως αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως. Ἀπαραίτητο θεωρῶ ὅχι μονάχα νὰ κοιτάζομε ἱστορικὰ τὴν ἐξέλιξι ὀποιασδήποτε ιδέας καὶ τέχνης, μὰ καὶ τὴν παραγωγήν τοῦ ἴδιου συγγραφέως νὰ τὴν κοιτάζομε σάν ἓνα σύνολον πούχε ἀγῆ, μεσημέρι καὶ δύσι. Πολλές, ἄπειρες παρεξηγήσεις ἔχουν συμβῆ ἀπ' τ' ἀνακάτωμ' αὐτὸ πού προέρχεται ἀπ' τὴν παραγνώρισιν τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως.

Γιὰ ὅλ' αὐτὰ — σὲ συντομία — μὲ χαρὰ μου εἶδα πὺς ὁ φίλος κ. Γ. Κατσιμπαλῆς, στὴ βιβλιογραφία του τοῦ Παπαδιαμάντη, προτίμησε τὴ χρονολογικὴν κατάταξι, παραιτώντας τὴν ἀλφαβητικὴν πού εἶχε χρησιμοποιήσει στὴν Παλαμικὴ Βιβλιογραφία. Κι' ἐλπίζω πὺς κι' ὁ κ. Σ. δὲ θὰ ἐπιμείνῃ περισσότερον κείνον πού θάχε σημασία, θάταν νὰ συμφωνήσωμε στὴν εἰδολογικὴν διαίρεσιν τῶν ἄρθρων ἔπειτα, ὁ ἀλφαβη-

τικὸς πίνακας κι' ὁ ἄλλος τῆς ὕλης θάναπλήρων τὴν ἀλφαβητικὴν κατάταξιν, ἐνῶ ἡ χρονολογικὴ θὰ εἴχε τὰ πλεονεκτήματά της, ἔστω καὶ τόσο λίγο χρήσιμα κατὰ τὴ γνώμη τοῦ κ. Σ.⁽¹⁾

Καὶ μιά πού ἐπεκτάθηκα τόσο πολύ, δὲ θά-ταν φρόνιμο νὰ ρωτήσω : ὡς πότε θάφήνεται ἡ βιβλιογραφία τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου καὶ τῶν ἑλλήνων συγγραφέων στὰ χέρια τῶν βιβλιοπωλῶν καὶ τῶν ἐρασιτεχνῶν ; Γιατὶ *ἐρασιτέχνη* θεωροῦ καὶ τὸν ἑαυτὸ μου στὴ βιβλιογραφία, ἐρασιτέχνη ὡς τόσο πού τὸν ἀναγκάζει ἡ ἐργασία τοῦ νάποθησαυρίζῃ σολωμικὰ ἢ κρητικὰ δευτέρια. Ἐνα φωτεινὸ παράδειγμα κι' ἀνιδιοτελεῖς τοῦ ὁλοτελεῖ ἐρασιτέχνη κ. Κατσιμπάλῃ μᾶς συγκινεῖ ὅλους τοὺς συστηματικοὺς μελετητὰς τῆς γραμματείας τῆς Νέας Ἑλλάδος. Ἀξιοσέβαστη ἡ συμβουλή τοῦ κ. Συκουτῆ πρὸς τοὺς ἐπικριτὰς τῶν βιβλιογραφικῶν ἐργασιῶν : νὰ κάμουν κι' αὐτοὶ μίαν παρόμοιαν ἐργασίαν, ἀπαλλαγμένην ἀπ' τὰ λάθη ἐκείνης πού κατακρίνουν. Ἀλλὰ εἶναι ζήτημα τάχα ἰδιωτικὸ αὐτό, ἢ θάπρεπε νὰ ἐπιτάξωμε τὸν κ. Κατσιμπάλῃ καὶ μερικοὺς ἄλλους, πού ἐκ τῶν πραγμάτων θάδειχναν τὴν ἰκανότητά τους πού ἀπαιτεῖ τὸ ἔργο⁽²⁾ καὶ νὰ κάνομε κάπου καὶ κάπως μίαν κρατικὴν ὑπηρεσίαν Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας τόσο γιὰ τὰ περασμένα χρόνια ὅσο καὶ γιὰ τὸ σύγχρονον βιβλίον κι' ἐντὺτο ;

Ἡ μοναδικὴ παλαιότερα προσπάθεια τοῦ Ν. Γ. Πολίτη γιὰ τὰ χρόνια 1907—1920 κι' ἑλλειπῆς εἶναι κι' ἀφορᾷ ἓνα μικρὸ μέρος τῶν ἐκδόσεων τῆς Νέας Ἑλλάδος.

Ἡ μήπως συμμεριζόμεσθε ὅλοι τὴ γνώμη τῶν λογοτεχνῶν, πὸς μονάχα οἱ δικές τους ἐργασίες ἔχουν ἀξία καὶ πρέπει νὰ ἐκτιμῶνται σὰν δημιουργικὲς πού εἶναι ; Δὲ φοβοῦνται τάχα πὸς ἂν γράφτηκε κάπου μιά ἀράδα καὶ γι' αὐτοὺς ἢ κι' ἀπ' αὐτοὺς, θὰ ταφῆ πολὺ γλήγορα στὰ βύθια τῶν χρόνων καὶ θάχη ἀνάγκη, γιὰ νὰ γνωσθῆ, καμμιάς παραπομπῆς ἐνός σχολαστικοῦ ἱστοριοδίφῃ ἢ ἀνασκαφῆς κανενὸς νεωτέρου ἀρχαιολόγου τῆς λογοτεχνίας μας (ἀ-λά-Κατσιμπάλῃ) γιὰ ν' ἀποτελέσῃ κάποτε «Λησμονημένη Σελίδα» ;

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

Ὁ Σολωμὸς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐτοιμάζει μιά νέα σειρά ἐκδόσεων, σπουδαία ὅσο καὶ ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» της. Θὰ συγκεντρώσῃ τὰ ἔργα πεπαιγμένων λογοτεχνῶν μας καὶ θὰ τὰ παρουσιάσῃ μὲ τὰ σχόλια καὶ τὴν πληροφορίαν

(1) Δὲν καταλαβαίνω γιατί τάχα ἡ γνώμη τοῦ Ροῦ-δῆ γιὰ τὸ Σολωμὸ τοῦ ἀρθροῦ 418 δὲν πρέπει νὰ χωρισθῆ ἀπ' τὸ ἀρθρο 372. Στὸ 372 ἐσημειώθη ἡ μελέτη τοῦ Ροῦδῆ περὶ Συγχρόνου ἐν Ἑλλάδι Κριτικῆς, 1877. Στὸ 418 ἡ γνώμη του γιὰ τὸ Σολωμὸ στὸ Ἄστυ τοῦ 1898. Δὲν ἔχουν καμμίαν ὀργανικὴν σχέσιν ἀνάμεσά τους, μάλιστα γράφτηκαν μ' ἄλλες προϋποθέσεις ἢ κάθε μίαν. Τί θὰ κερδίσαμε ἂν ἦταν ἀλλεπάλληλες ; Καὶ τώρα δὲν εἶναι εὐκολώτερον νὰ βρεθῆ ἀπ' τὸν ἀλφαβητικὸν πίνακα συγγραφέων ;

(2) Δὲν ἔχω ὅπ' ὄψει μου πρόσωπα, κι' ὁ ἴδιος καμμιά σχετικὴ διάθεσις. ἔχω δουλεῖα στὴν Κρήτη μπροστά μου κι' ὄρεξι γιὰ δαύτην.

ἐκείνες, πού θὰ τὰ τοποθετοῦν στὴν ἐποχὴ τους, θὰ φωτίζουν τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τους, θὰ συμπληροῦν τὰ κενὰ τους καὶ θὰ βοηθοῦν τὸν ἀναγνώστη τους νὰ ἐκτιμῆσῃ καλύτερα τὴν ἀξία τους καὶ νὰ τ' ἀγαπήσῃ περισσότερο. Ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτὴ ἐργασία θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸ Σολωμὸ καὶ ἐλπίζουμε ὅτι δὲ θὰ προχωρήσῃ πρὶν τακτοποίησιν τὸ ἔργο του, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι γράφτηκε γιὰ τὸν ἐθνικὸν μας ποιητὴ καὶ ὅ,τι προκάλεσε μεγάλες καὶ ἐπιζήμιες πλάνης, πού ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν ἀκόμα τὰ θύματα τους. Τέσσερις, ἂν ὄχι περισσότερες, γενεές λογοτεχνῶν καὶ σχολιαστῶν πέρασαν χρόνια ὁλόκληρα ἀπάνω ἀπὸ τὸ μισοτελειωμένον αὐτὸ ἔργο καὶ προσπάθησαν νὰ τὸ αἰστανθοῦν καὶ νὰ μεταδώσουν τὴν συγκινήσει τους σὲ κύκλους εὐρύτερους, στοὺς μορφωμένους, στὸ λαὸ, στὸ ἔθνος. Καὶ εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἡ προσπάθειά τους δὲν ἔμεινε χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὁ Σολωμὸς πῆρε τὴν θέσιν του στὴ συνείδησιν πολλῶν Ἑλλήνων. Ὅποιος ὅμως θελήσῃ νὰ ἐπιμείνῃ στὴν μελέτη γιὰ τὸ ἔργο του, κινδυνεύει νὰ ξεχάσῃ καὶ τὸν ποιητὴ καὶ τοὺς στίχους του καὶ νὰ βυθισθῆ σ' ἓνα πλήθος ἀπὸ ἀλληλοσυγκρουόμενες ἐρμηνείας καὶ γνώμες, πού σπάνια κατατοπίζονται καὶ συχνὰ παραπλανοῦν. Ἐχουν γίνῃ, βέβαια, καὶ μερικὲς σοβαρὲς ἐργασίες γύρω ἀπὸ τὸ Σολωμὸ. Καὶ εἶναι οἱ καλύτερες ἴσως σελίδες τῆς νεοελληνικῆς κριτικῆς. Ἀλλὰ τὴ στιγμὴ αὐτῇ, ἔπειτ' ἀπὸ τόσα βιβλία γιὰ τὸν ποιητὴ τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων» κι' ἀπὸ τόσες συζητήσεις καὶ διαμάχες, μόνον μιά καθαρὰ φιλολογικὴ, μεθοδικὴ, ἐπιστημονικὴ ἐργασία θὰ κατορθώσῃ τὸ ξεκαθάρισμα, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητο στὴν ἐποχὴ μας, σὲ μιά ἐποχὴ τραγικῶν παρεξηγήσεων. Κάθε ἀρχὴ εἶναι δύσκολη. Καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτῇ ἀκόμα πῶς δύσκολη. Ἀλλ' ἂν ἡ Ἀκαδημία κατορθώσῃ νὰ τοποθετήσῃ τὸ Σολωμὸ στὸ κατάλληλον βῆθος, ἐκεῖ πού δὲν μποροῦν νὰ γίνουν παρανοήσεις, θὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίαν ἀνεκτίμητην στὴν πνευματικὴν μας ζωὴ. Καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῇ ἔχουμε κάθε λόγον νὰ τὴν περιμένουμε. Μὲ τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνος ἢ Ἀκαδημία ἔδειξε ὅτι ξέρει νὰ ὀργανώσῃ ἐργασίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ νὰ τὴν ἀναθέτῃ στὰ κατάλληλα πρόσωπα.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Τὸ ἄγνωστο ποίημα τοῦ Κρυστάλλῃ.

Τὸ ἄγνωστο ποίημα τοῦ Κρυστάλλῃ δὲ θὰ ἤθελα νὰ δημοσιευθῆ χωρὶς νὰ σημειωθῆ — ἔστω καὶ πρόχειρα — ἡ ξεχωριστὴ σημασία πού παίρνει μέσα στὸ ὅλον ἔργο του ἀλλὰ καὶ μέσα στὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στίχου. Ὁ Κώστας Κρυστάλλῃς, ποιητὴς ἐλάχιστα ὑποκειμενικὸς καὶ καθόλου λυρικός, μᾶς ἔδωκε, τὸ περισσότερο, ποιήματα καθαρὰ περιγραφικὰ καὶ κάποτε εἰδυλλιακά, ἀφραστῆς βέβαια ἀξίας καὶ τέχνης, ἀλλὰ παρὰ τὸν περιορισμένον εἶδον καὶ ἐμπνευσης. Τὸ ποίημα λοιπὸν αὐτό, μοναδικὴ ἐξαίρεσις σ' ὁλόκληρον τὴν παραγωγὴν του (μαζὶ μὲ δυὸ-τρὶα ἄλλα λιγώτερον πετυχημένα — ἄγνωστα καὶ τοῦτα), ξεχωρίζει μὲ τὴν σπάνια λυρικὴ μέθην πού τὸ δια-